

ვასილ კაჭარავა

*ისტორიის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნი-
ვერსიტეტისა და საერთაშორისო შავი
ზღვის უნივერსიტეტის პროფესორი*

**მაკარტიზმის შუქრდილება 1950-იანი წლების
ამერიკაში**

მაკარტიზმი 1950-იანი წლების ამერიკის ერთ-ერთი ყველაზე დრამატული მოვლენაა, რომლის შედეგადაც, კომუნისტების ძირგამომთხრელ საქმიანობასთან ბრძოლის საბაბით, სერიოზულად შეიბღალა ადამიანის უფლებები ამ ქვეყანაში და დღესაც მძიმე მოგონებებს ინვევს. ამ მოვლენის შეფასებისას უცნაურად ემთხვევა ამერიკელი ლიბერალურული ორიენტაციის ისტორიკოსებისა და ანტიამერიკულად განწყობილი ავტორიტარული რეჟიმების მეცნიერთა აზრი ერთმანეთს. უწინარეს ყოვლისა, ეს საბჭოთა ისტორიოგრაფიას ეხებოდა, მაგრამ დღესაც, როდესაც სურთ ამერიკის კრიტიკა, სწორედ მაკარტიზმს იხსენებენ. შესაბამისად, ეს უნიკალური თანხვედრა მრავალ კითხვას ბადებს.

ვისკონსინელი სენატორის ჯოზეფ მაკარტის პიროვნებამ ზოგადეროვნული ყურადღება პირველად 1950 წლის 12 თებერვალს მიიქცია ლინკოლნის დაბადების დღისადმი მიძღვნილ გამოსვლაში ვესტ ვირჯინიის ქალაქ უილინგის რესპუბლიკელ ქალთა კლუბში, სადაც მან განაცხადა, რომ სახელმწიფო დეპარტამენტში მოკალათებული 57 კომუნისტის ან კომუნისტებისადმი კეთილგანწყობული ადამიანის სია აქვს. სენატორმა ისიც დასძინა, რომ ამის შესახებ სახელმწიფო მდივანმა დინ აჩესონმა იცოდა, მაგრამ არავითარ ზომებს არ იღებდა, უფრო მეტიც, მაკარტიმ მასაც დააბრალა გარკვეული სიმჰათიები კომუნიზმისადმი.[4,76]

საინტერესოა, რომ ამ სიაში კომუნისტების რაოდენობა თანდათანობით მცირდებოდა და საბოლოოდ, მიუხედავად რამდენიმე დიპლომატის საქმიანობის კრიტიკისა, მაკარტიმ რეალურად და იურიდიულად ვერ დაადასტურა ხსენებული ადამიანების კომუნისტობა. თუმცა ამ პათოსითა და მსგავსი ბრალდებებით მან თითქმის

ოთხნლინახევარის მანძილზე მთელი ამერიკა ლამის ყალყზე დააყენა. ამ ანტიკომუნისტური ტალღის ფენომენი შემდგომში თავად მაკარტის „პატივსაცემად“ მაკარტიზმის სახელით გახდა ცნობილი.

ატეხილი განაგამის დასაბუთებისას ამ გამოსვლაში მაკარტიმ აღნიშნა, რომ ცივი ომის დროს მიმდინარე ბრძოლაში თავისუფალი სამყარო სულ უფრო თმობდა თავის პოზიციებს. თუ ომის დასასრულისთვის, 1944 წელს კომუნისტური სამყარო 180 მილიონ ადამიანს ითვლიდა, სულ რამდენიმე წელიწადში იგი უკვე 800 მილიონი გახდა, მაშინ, როცა თავისუფალი სამყარო 500 მილიონამდე შემცირდა. მაკარტი ამას ასაბუთებდა არა კომუნიზმის ძლიერებით, არამედ დასავლეთის სისუსტით, რომელიც შესაბამის წინაღმდეგობას არ უწევდა კომუნიზმს ანუ როგორც თავად ამბობდა „ამორალობის რელიგიას“. ამავე დროს, მაკარტის მიაჩნდა რომ, ეს ქვეყანაში მოკალათებული მოლაღატეების ქმედების შედეგი იყო. შემდეგ მან გაიხსენა ერთ-ერთი ისტორიკოსის ციტატაც – „როდესაც დიდი დემოკრატიები იშლება, ეს გარეშე მტრების გამო კი არა, არამედ შინაგანი მტრების წყალობით ხდება“.[3,18]

მაკარტის ამ რიტორიკას ზურგს ის უმაგრებდა, რომ II მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ ამერიკა საბოლოოდ დაემშვიდობა იზოლაციონიზმს, თავის თავზე აიღო თავისუფალი სამყაროს კომუნიზმისაგან გადარჩენის ტვირთი და აღნიშნული დროისათვის საკმაოდ მნიშვნელოვან შედეგსაც მიაღწია. კერძოდ კი, ტრუმენის დოქტრინისა და მარშალის გეგმის მეშვეობით მან, ერთი მხრივ სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპა გადაარჩინა კომუნიზმის აგრესიას, ხოლო, მეორე მხრივ, დასავლეთ ევროპა დაიცვა მემარცხენე რადიკალიზმისაგან. მაგრამ, ამავე დროს, აღმოსავლეთ ევროპას რკინის ფარდა ჩამოეფარა, ჩინეთში კი კომუნისტები გაბატონდნენ. შესაბამისად, ე.წ. ცივი ომი სულ უფრო ძლიერდებოდა და საბჭოთა კავშირის მიერ შექმნილმა წყალბადის იარაღმა სერიოზული საფრთხე უშუალოდ ამერიკასაც შეუქმნა.

ალბათ, სწორედ ამიტომაც მოჰყვა პატარა ქალაქის პატარა კლუბში ერთი ნაკლებად ცნობილი სენატორის გამოსვლას უდიდესი რეზონანსი. ტრადიციულად, ამერიკული საზოგადოება ძირითადად საშინაო პრობლემებით იყო დაინტერესებული, მაგრამ, როგორ ჩანს, დადგა დრო, რომ კომუნისტური საფრთხისადმი მიექციათ მეტი ყურადღება თავად რიგით ამერიკელებსაც. მაკარტიმ ყველასთვის გასაგებ ენაზე და მეტად ეფექტურად გამოკვეთა არსებული საფრთხე, კომუნისტების მიერ გატარებული ე.წ. ძირგამომთხრელი

საქმიანობა და, რაც მთავარია, გამოაჩინა კონკრეტული მტერი. აღმოჩნდა, რომ ეს მტერი თავად ამერიკაში იყო და მისი დამარცხება უფრო ადვილი იყო, ვიდრე სადღაც შორს მყოფი კომუნისტური არმიებისა. ამან კონკრეტიკის მოყვარულ ამერიკელებში, რომელნიც იზიარებდნენ იმ აზრს, რომ იმ პერიოდში მიმდინარეობდა ბრძოლა კომუნისტურ ათეიზმსა და ქრისტიანობას შორის, საკმაო ენთუზი-აზმი გამოიწვია.

სხვათა შორის, ანტიკომუნისტური ქმედებების გამოძიებებსა და მოსმენებსწარმართავდა კონგრესში ჯერ კიდევ 1938 წელს, ნაციონალური და კომუნისტური საქმიანობის საფრთხის წინააღმდეგ შექმნილი, კონგრესის წარმომადგენელთა პალატის არაამერიკული ქმედებების შემსწავლი კომიტეტი (Committee on Un American Activities). ომის შემდეგ კი ანტიკომუნისტური გამოძიებანი კიდევ უფრო გაიზარდა. მაგალითად, 79-ე მონვევის კონგრესში 1945-47 წლებში სულ 4 გამოძიება ჩატარდა, მე-80 მონვევის კონგრესში, როდესაც კონგრესს რესპუბლიკელები აკონტროლებდნენ, უკვე 22 გამოძიება, 81-ე მონვევის კონგრესში 1949-51 წლებში – 24, 1951-1953 წლებში 82-ე მონვევის კონგრესში, როდესაც მაკარტი განსაკუთრებით გააქტიურდა, იყო 34 გამოძიება, ხოლო 83-ე მონვევის კონგრესში 1953-55 წლებში გამოძიებებისა და მოსმენების კულმინაცია იყო და ამ კომიტეტში უკვე 51 გამოძიება ჩატარდა. [4, 70]

საერთოდ, 1949 დან 1959 წლამდე ამ კომიტეტმა დაინტერესებულ დამქირავებლებს 60 ათას ადამიანზე და 12 ათას ორგანიზაციაზე მიანოდა ინფორმაცია, რომელიც ხშირად ამ ადამიანების ლოიალობას შეეხებოდა. [15, 92]

1948-50 წლებში ამერიკაში დიდი რეზონანსი გამოწვია სახელმწიფო დეპარტამენტის ყოფილი თანამშრომლის ალჯერ ჰისის დადანაშაულებამ კომპარტიის წევრობასა და შპიონაჟში, თითქოს იგი ჯერ კიდევ 1930-იანი წლებიდან აწვდიდა მნიშვნელოვან ინფორმაციას კომუნისტებს. თუმცა ბევრი ჰისის თავის მართლებას უფრო ენდობოდა. ალბათ, ჰისის საქმისადმი დამოკიდებულება შეიძლება შევადაროთ XIX საუკუნის დასასრულის საფრანგეთში ე.წ. დრეიფუსის საქმეს, როდესაც ფრანგული არმიის კაპიტანს ალფრედ დრეიფუსს სერიოზული მტკიცებულებების გარეშე, შპიონაჟი და ლალატი დასწამეს და რამაც ორად გაყო ფრანგული საზოგადოება. მაგალითად, იგივე სახელმწიფო მდივანმა დინ აჩესონმა და 1952 წელს დემოკრატთა პრეზიდენტობის კანდიდატმა ადლაი სტივენსონმა არ

ცნეს ჰისის ბრალეულობა მაშინ, როდესაც ნიქსონის და მაკარტის მსგავსი ადამიანები მას აშკარა მოლაღატედ რაცხავდნენ.

მაკარტი არც სხვა დიდმოხელეებს ერიდებოდა. ტრუმენის ადმინისტრაციის სახელმწიფო მდივანს დინ აჩესონს, „ნითელ დინს“ უწოდებდა. თავად ტრუმენს კი ძუქნის შვილიც, დაარქვა. მან მეორე მსოფლიო ომში ამერიკის შეიარაღებული ძალების მთავარი შემოქმედი, ამერიკული არმიის შტაბის უფროსი და ტრუმენის ადმინისტრაციის სახელმწიფო მდივანი, გენერალი ჯორჯ მარშალიც დაადანაშაულა კომუნისტურ შეთქმულებაში. მაკარტის დაუცხრომელმა შეტევებმა მისი კოლეგა სენატორებიც კი შეაშფოთა.

აქ შეიძლება თავისებური პარალელი გავავლოთ 1919 წელს „მშრალი კანონის“ მიღებასთან, როდესაც მისი ნებისმიერი მოწინააღმდეგე უზნეო ადამიანად ცხადდებოდა და ამის შიშით მრავალმა კონგრესმენმა თუ სენატორმა ხმა მისცა ამ კანონს. ბუნებრივია, ამჯერად თვისობრივად სხვა მოვლენასთან გვაქვს საქმე, მაგრამ ამჯერადაც ოდნავი მინიშნება კომუნიზმისადმი კეთილგანწყობაში დამღუპველი ხდებოდა პოლიტიკოსისთვის, უფრო მეტიც, მაკარტის წყალობით „მეტისმეტად ლიბერალური“ განწყობილებაც სახიფათო ხდებოდა. ბევრ რიგით ამერიკელს ისიც მოსწონდა, რომ მაკარტი ხშირად უტყვდა და ცხოვრებას უმწარებდა მდიდრებს, ცნობილ და პრივილეგირებულ ადამიანებს.

1952 წელს, როდესაც სენატში რესპუბლიკელები გაძლიერდნენ იგი პირველად, თავად გახდა სახელმწიფო ოპერაციების კომიტეტის თავმჯდომარე. ამავე დროს იგი ხშირად თავმჯდომარეობდა ამ კომიტეტისადმი დაქვემდებარებულ გამოძიების მუდმივ ქვეკომიტეტს. შესაბამისად, იშვიათი გამონაკლისის გარდა, მთელი სენატი მას პატივით ან ყოველ შემთხვევაში რიდით ექცეოდა. როგორც 50-იანი წლების ისტორიის ერთ-ერთი ცნობილი მკვლევარი ერიკ გოლდმანი წერდა – „მას ის თვისება გააჩნდა, რომელსაც პოლიტიკოსები ყველაზე უფრო მეტად სცემენ პატივს, კერძოდ კი, ხმების მიღების უნარი.“ მშობლიურ ვისკონსინში მაკარტიმ 140 ათასი ხმის უპირატესობით გაიმარჯვა. დახლოებით 6 ახალი სენატორი თავის არჩევას მის ქმედებას უკავშირებდა.[10, 250]

1954 წლის დასაწყისში, თავისი პოპულარობის მწვერვალზე, მაკარტიმ გელოპის მონაცემებით გამოკითხულთა 50 პროცენტის სიმპათია დაიმსახურა. მას დიდი მხრადაჭერა აღმოუჩინეს კათოლიკეებმა მუშათა კლასიდან, ირლანდიური, პოლონური და იტალიური წარმოშობის ადამიანებმა (კათოლიკური ორგანიზაციები, როგორც

კოლუმბის რაინდები, კათოლიკე ომის ვეტრანები, ასევე პოლონურ-ამერიკული კონგრესი), რომლებიც ტრადიციულად დემოკრატებს აძლევდნენ ხმას. თავადაც კათოლიკე მაკარტი ცივ ომში გამარჯვების მარტივ რეცეპტს იძლეოდა – დავძლიოთ კომუნიზმი შინ, რაც ბევრად ადვილია, ვიდრე ვებრძოლოთ მას მთელ პლანეტაზე.[7, 869-870]

მაკარტიზმის სულისკვეთებით აღსავსე ანტიკომუნისტურ საქმიანობაში აქტიურად იყო ჩართული ფედერალური საგამოძიებო ბიუროც, რომელიც კარგად იყენებდა კომუნისტური საფრთხის ფენომენს საკუთარი გავლენის გააძლიერებლად. მაკარტის კომისიის გარდა არსებობდა კიდევ სხვადასხვა საგამოძიებო კომისია. ნიუ-იორკში, ჩიკაგოში, დეტროიტში, ლოს-ანჯელესში და სან-ფრანცისკოში პოლიციაში სპეციალური განყოფილებები იყო. სხვათა შორის, ბევრი უნივერსიტეტის კამპუსის პოლიციაშიც მუშაობდა მრავალი ყოფილი ფედერალური სააგენტოს თანამშრომელი, რომლებიც სტუდენტებისა და პროფესორის ლოალურობასაც იძიებდნენ და მათ საგამოძიებო ბიუროს ლეგენდარული შეფის ედგარ ჰუვერის დიდი მხარადჭერაც ჰქონდათ.

ასეთი ზედამხედველობა, ედგარ ჰუვერის თანხმობით, თვით სახელმწიფო დეპარტამენტშიც განხორციელდა. სენატორების – მაკარტის, ბრიჯესის და მაკკარენის საამებლად სახელმწიფო მდივანმა ჯონ ფოსტერ დალესმა სახელმწიფო დეპარტამენტის უსაფრთხოებისა და საკონსულტო ბიუროს ხელმძღვანელად დანიშნა ვინმე რ. მაკლეოდი, რომელმაც მალე დეპარტამენტის საკადრო საქმეები ჩაიგდო ხელში და სწორედ ის წყვეტდა, ვინ უნდა შეემონებინათ, გაეგდოთ თუ აეყვანათ სამსახურში – „კონგრესს უნდა, რომ თავები ცვიოდეს და დაე დაცვივდნენ,“ – ბუნებრივია, ლოიალობის მიხედვით. თუმცა მაკლეოდს ისიც უთქვამს, რომ „ხალხს არ ენაღვლება ვინ არიან ეს შერისხულები – ლოთები, გადაგვარებულები თუ კომუნისტები, მთავარია მათი თავიდან მოცილება“.[9, 409] სამი კვირის მანძილზე მაკლეოდმა 21 თანმშრომელი დაითხოვა ჰომოსექსუალიზმის ბრალდებით.[5, 64]

ამ ხელმძღვანელთა მეშვეობით ჰუვერი ამერიკელთა საზღვარგარეთ მგზავრობასაც აკონტროლებდა. მაგალითად, კომუნისტ მომღერალ პოლ რობსონს, მწერალ ჰოვარდ ფასტს, ლიბერალური მსოფლმხედველობით ცნობილ ადვოკატებს ლეონარდ ბოუდინს, ოუენ ლატომორს საზღვარგარეთის პასპორტების მიღებაზე უარი უთხრეს ან საერთოდ გაუუქმეს პასპორტები. ამავე მეთოდე-

ბით ჰუვერი თვალს ადევნებდა ისეთი, მისი აზრით, საეჭვო ადამიანების საზღვარგარეთულ მოგზაურობებს, როგორებიც იყვნენ ალბერტ აინშტაინი, რობერტ ოპენჰეიმერი, ჯონ სტეინბეკი, ერნესტ ჰემინგუეი, აშშ-ის უმაღლესი სასამართლოს წევრი უილიამ დუგლასი.[9, 410]

მაკარტიზმის ერთ-ერთი ყველაზე დრამატული გამოვლინება იყო ცოლ-ქმრის ეტელ და ჯულიუს როზენბერგების საქმე, რომელიც დღემდე საკამათოდ ითვლება. მაგალითად, საბჭოთა მეცნიერების ვერსიით, ეს წყვილი ცრუ ბრალდების საფუძველზე დააპატიმრეს ატომური შპიონაჟისთვის. 1951 წელს მათ სიკვდილი მიუსაჯეს, მაგრამ ამ საქმეს დიდი საერთაშორისო გამოხმაურება მოჰყვა როგორც ამერიკაში, ასევე საზღვარგარეთ. დიდი მოძრაობა დაიწყო განაჩენის გადახედვისთვის. საქმეში ცნობილი მეცნიერებიც ჩაერთვნენ. მარტო პრეზიდენტის სახელზე ყოველკვირა ამ შინაარსით 15 ათასამდე მოთხოვნა მოდიოდა, მაგრამ როგორც უმაღლესმა სასამართლომ, ასევე პრეზიდენტმა უარი თქვეს მათ შეწყალებაზე და 1953 წლის 19 ივნისს სასიკვდილო განაჩენი აღსრულდა. [19, 163]

ამ ინფორმაციის ცალმხრივობას ისიც ადასტურებს, რომ ეს ჯაშუშები სწორედ საბჭოთა კავშირზე მუშაობდნენ. ამიტომაც მსგავსი განცხადებებით საბჭოელები ჯაშუშობის ბრალდებას იცილებდნენ და ამერიკელებს აქეთ დებდნენ ბრალს უსამართლობაში. თურმე, საბჭოთა კავშირში უფრო ანუხებდათ ამერიკელ მოქალაქეთა ბედი, ვიდრე ამერიკელ მოსამართლეებსა და ამერიკის პრეზიდენტს. მაგრამ ისიც ფაქტია, რომ განაჩენს ბევრი ენინააღმდეგებოდა ამერიკაში და უცხოეთშიც. მათ მიაჩნდათ, რომ როზენბერგების ბრალეულობა არ იყო საკმაოდ დასაბუთებული და ისინი ასეთ მკაცრ სასჯელს არ იმსახურებდნენ. სხვათა შორის, ამ საქმეში უფრო აქტიურად ჩართული აგენტი კლაუს ფურსი ინგლისში მხოლოდ 14 წლით დაატუსაღეს. ამერიკის ელჩი საფრანგეთში ს. დუგლას დილონი ატყობინებდა თავის მთავრობას, რომ საზოგადოებრივი აზრი საფრანგეთში შეწყალების მომხრე იყო. [5, 83] როზენბერგების დამცველთა შორის ლიბერალური ინტელიგენციის წარმომადგენლებიც უხვად იყვნენ, ისეთები როგორც ალბერტ აინშტაინი, პაბლო პიკასო, ჟან პოლ სარტრი. როზენბერგების მომხრეები თვლიდნენ, რომ განაჩენი უფრო პოლიტიკური ნაბიჯი იყო, ვიდრე ჭეშმარიტი სამართლის აღსრულება. მით უმეტეს, რომ საქმე არა მარტო ჯულიუსს, არამედ მისი მეუღლის, ქალის, ორი შვილის დედის, სიცოცხლეს ეხებოდა. ამან კიდევ უფრო გაზარდა თანაგრძნობა ამერიკელებში.

თავად ედგარ ჰუვერიც, რომელიც არ გამოირჩეოდა გულჩვილობით და ამ წყვილის სამაგალითო დასჯას ემხრობოდა, მიიჩნევდა, რომ შეიძლებოდა დედისთვის სიკვდილის განაჩენი ხანგრძლივი პატიმრობით შეეცვალათ. როგორც პროფესიონალი იგი გრნობდა, რომ ეს საზოგადოებაში არც თუ სასურველ რეაქციას გამოიწვევდა. მით უმეტეს, რომ ეტელის წინააღმდეგ დანაშაულის დამადასტურებელი საბუთი არც ისე ბევრი იყო და, შეიძლება ითქვას, რომ იგი ქმრის გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა.

მაგრამ ქალის ფაქტორის მიმართ სხვა მოსაზრებებიც იყო. თავისი ვაჟიშვილი ჯონისადმი წერილში ეიზენჰაუერი აღნიშნავდა, რომ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ქალისადმი სირბილე გამართლებული არ იყო, ვინაიდან ამ წყვილში სწორედ ის ჩანდა ნამყვან ძალად. თანაც, თუ ქალობის მიზეზით მას დავინდობთ, მომავალში კომუნისტები თავის აგენტებს სწორედ ქალებში დაუნყებენ ძებნასო.[5, 85]

ეიზენჰაუერის ერთ-ერთი ყველაზე ავტორიტეტული ბიოგრაფი სტიფენ ამბროუზი წერდა, რომ როზენბერგების დაცვის კამპანიას მხოლოდ კომუნისტები წარმართავდნენ, რომლებიც თვლიდნენ, რომ განაჩენი ანტისემიტიზმის და მაკარტიზმის შედეგი იყო. [5, 65] თუმცა ალბათ, განაჩენის გამომტანთა და მომხრეთა არგუმენტები უფრო ძლიერი ჩანდა. როზენბერგების პროცესის მოსამართლემ ირვინგ კაუფმანმა განაცხადა, რომ მათი დანაშაული „უარესი იყო ვიდრე მკლელობა... „მათ რუსებს ხელში ჩაუგდეს ატომური ბომბი, მაშინ როდესაც ჩვენი საუკეთესო მეცნიერების ვარაუდით, რუსებს მისი გაკეთება მხოლოდ რამოდენიმე წლის შემდეგ შეეძლოთ. ჩემი აზრით, ამან განაპირობა კომუნისტური აგრესია კორეაში, რომელსაც 50 ათასი კაცის სიცოცხლე შეენირა და ვინ იცის კიდევ რამდენი მილიონი უდანაშაულო ადამიანის სიკვდილი შეიძლება მოჰყოლოდა“. ბრალდებულებისადმი მიმართვაში კაუფმანმა აღნიშნა „დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ თქვენი ღალატით თქვენ ჩვენი ქვეყნის სანინააღმდეგოდ შეცვალებით ისტორიის განვითარების კურსი.“[9. 426]

ამერიკელი მსაჯულები იმანაც აღაშფოთა, რომ როზენბერგების წყვილი ვერ დაითანხმეს თანამშრომლობაზე და ვერაფერი ათქმევინეს მათ მეკავშირეებსა და ხელმძღვანელებზე. საქმე საკმაოდ მიამიტ ინიციატივამდეც კი მივიდა. სადაზვერვო სააგენტოს ხელმძღვანელი სთავზობდა გამოძიებას, რომ როზენბერგებისათვის გაცნობით მასალა საბჭოთა კავშირში ებრაელების დევნის შესახებ,

შემდეგ კი შეწყალებას დაპირებოდნენ იმ პირობით, თუ ისინი მიმართავდნენ მსოფლიოს ებრაელებს ყველა ქვეყანაში დაეტოვებინათ კომუნისტთა რიგები და ეცადათ მოესპოთ იგი. (ისე სადაზვერვო სამსახურის ხელმძღვანელი თუ ასეთი მიამიტი იყო სხვებზე რა უნდა იფიქროს კაცმა.)

რაც შეეხება ეიზენჰაუერს, ახლად არჩეული პრეზიდენტი ამ საქმეში იუსტიციის მინისტრის აზრს ემხრობოდა, რომელიც თვლიდა, რომ როზენბერგებს მიეცათ ყველა საშუალება გამოეყენებინათ სამართლებრივი პროცედურა თავის დასაცავად, სასამართლო ჩატარდა სრულიად კანონიერად და ნაფიცმა მსაჯულებმა არავითარი ეჭვი არ გამოთქვეს მათ დანაშაულში. ამიტომაც 11 თებერვალს ეიზენჰაუერმა განაცხადა, რომ იგი არ შეიწყალებდა მათ, ვინაიდან – „მათი დანაშაული შორს ცილდება ერთი ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფას. იგი მოიცავს მთელი ერის აშკარა ღალატს, რომელსაც სრულიად თავისუფლად შეძლო გამოენვია მრავალი ათასი ადამიანის სიკვდილი. თავისი ქმედებით ამ პირებმა უღალატეს თვით თავისუფლებას, რომლის გამოც მრავალი ადამიანი იბრძვის და კვდება კორეაში, ახლაც, ამ საათს. როზენბერგებმა უზომოდ გაზარდეს ატომური ომის შანსები და ამით წირავდნენ ათობით მილიონი ადამიანის სიცოცხლეს მთელ მსოფლიოში. [12, 65] სხვათა შორის, თეთრ სახლთან კონტრდემონსტრაციებიც ეწყობოდა პლაკატებით „კარგად შებრანეთ ისინი“, „ჩამოახრჩვეთ ისინი“.

1953 წლის 19 ივნისის განცხადებაში პრეზიდენტმა კვლავ დაადასტურა თავისი პოზიცია და აღნიშნა, რომ როზენბერგების წყვილმა ყოველგვარი პრივილეგია მიიღო, რასაც ამერიკის სასამართლო სისტემა ფლობდა. მან აღნიშნა, რომ ორი ადამიანის სიკვდილით დასჯა საშინელებაა, მაგრამ უფრო დიდი საშინელებაა მილიონობით ადამიანის სიკვდილი, რომელიც ამ ჯაშუშების ქმედებას შეიძლება მოჰყვეს. [1, 446-447] ეიზენჰაუერის ერთ-ერთი ბიოგრაფის რობერტ ბერკის აზრით, ეიზენჰაუერმა არ შეიწყალა როზენბერგები არა იმიტომ, რომ სჯეროდა განაჩენის სისწორის, არამედ იმიტომ, რომ ეს ყოფილიყო სამაგალითო სასჯელი და ერწმუნა ერწმუნა რომ არის ისეთი რამ, რისი უგულვებელყოფაც არ შეიძლება.[6, 157]

მეტად დრამატულად განვითარდა თვით სიკვდილის დასჯის პროცედურა. განაჩენის სისრულეში მოყვანა რამდენჯერმე გადაიდო და საბოლოოდ დაინიშნა 19 ივნისის 11 საათზე. როზენბერგების ადვოკატმა ბლოჩმა თხოვნით მიმართა მოსამართლე კაუფმანს,

რომ განაჩენის აღსრულება ერთი კვირით გადაედოთ, რათა მსჯავრდებულებს საშუალება ჰქონოდათ იუდეველური შაბათის ცერემონია ჩაეტარებინათ. კაუფმანი თავადაც ებრაელი იყო და უთანაგრძნობდა ამ აზრს, მაგრამ დღე მაინც არ შეცვალა და განაჩენის სისრულეში მოყვანა მხოლოდ საღამოს 8 საათისთვის, მზის ჩასვლამდე ცოტა ხნით ადრე, გადაწია. ეიზენჰაუერი თეთრ სახლში ელოდებოდა ინფორმაციას იმ იმედით, რომ როზენბერგები აღიარებდნენ დანაშაულს, გამოტყდებოდნენ და იგი შეცვლიდა სასჯელს. რაბის ორივესთვის უნდა ეკითხა დათანხმდებოდნენ თუ არა ისინი აღიარებაზე. მერე დადგა საკითხი, ვინ დაესაჯათ პირველი. იმ იმედით, რომ მარტო დარჩენილი ქალი თავისი შვილების ობლად დატოვებას არ მოინდომებდა. პირველი ელექტროსკამზე დასვეს ჯულიუსი, მაგრამ მისი სიკვდილის შემდეგაც ეტელმა არაფერი თქვა და ისიც სიკვდილით დასაჯეს. [9, 427-428.]

როზენბერგები იყვნენ პირველი სამოქალაქო პირები, რომელნიც შპიონაჟისათვის სიკვდილით დასაჯეს. ზოგიერთი მონაცემით, ომის შემდგომ რეალნლეულში, მათ შორის მაკარტიზმის პერიოდში, ანტიკომუნუზმის საფუძველზე რამოდენიმე ათასმა კაცმა დაკარგა სამუშაო, რამდენიმე ასეული დააპატიმრეს, 150 ადამიანი დეპორტირებულ იქნა, და ორი ადამიანი დასაჯეს სიკვდილით. [14, 204] მართალაც რომ საკმაოდ დამთრგუნველი ციფრებია, მაგრამ, თუ შევადარებთ იმას, რა ხდებოდა საბჭოთა კავშირსა და მის მიერ დაპყრობილ აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში, სადაც, თუ შეიძლება ითქვას, „ანტიკაპიტალზმის“ საფუძველზე, მილიონობით ადამიანის სიცოცხლე და თავისუფლება გაინირა, იგივე მაკარტის ამერიკა სიკეთისა და სათნოების ბუდედ მოგვეჩვენება.

როდესაც მაკარტიზმსა და ანტიკომუნისტურ ტალღაზე ვსაუბრობთ უნდა გვახსოვდეს, რომ ერთ-ერთი ყველაზე ანტიკომუნისტურად განწყობილი ჯგუფი ამერიკული პროფკავშირები იყო, განსაკუთრებით ამერიკის შრომის ფედერაცია და შემდგომში ინდუსტრიულ ორგანიზაციათა კონგრესი, რომელიც გაცილებით უფრო ლიბერალურად ითვლებოდა. მაგრამ 1948 წლიდან, როდესაც მემარცხენე ფლანგის პროფკავშირებმა ტრუმენს კი არა ჰენრი უოლესს და მის პროგრესულ პარტიას დაუჭირეს მხარი, ინდუსტრიულ ორგანიზაციათა კონგრესის ხელმძღვანელობამ დაიწყო კომუნისტების გაძევება კონგრესის აპარატიდან და საერთოდ ის პროფკავშირები, სადაც კომუნისტები ლიდერობდნენ, გარიცხა თავისი რიგე-

ბიდან კერძოდ კი, 11 პროფკავშირი, რომლებიც ინდუსტრიულ ორგანიზაციათა კონგრესის ერთ მეხუთედს შეადგენდა.[8, 347]

ანტიკომუნისტური სულისკვეთება არც თავად ეიზენჰაუერს აკლდა და იგი არ ჩამორჩებოდა მაკარტის, თუმცა სულ უფრო ნაკლებად მოსწონდა მისი ბრძოლის მეთოდები. ადამიანთა ხშირად დაუსაბუთებელი ბრალდებები, მათი დაკითხვები კონგრესის კომისიებში, მათ პირად ცხოვრებაში უბოდიშოდ ჩარევა, მათი შეურაცყოფა და ის, რომ თავად ეიზენჰაუერის მიერ სხვადასხვა თანამდებობაზე წარდგენილ პირებსაც კი კომუნისტობას აბრალედა. ეიზენჰაუერი გამძვინვარდა, როდესაც მაკარტიმ კომუნისტობა დასწამა მის უძველეს თანამშრომელსა და ომის დროს მისი შტაბის უფროსს უოლტერ ბ. სმითს, რომელიც თავადაც იმდენად კონსერვატორი იყო რომ ეიზენჰაუერთან საუბრისას თვით ნელსონ როკფელერსაც კი კომუნისტობა დასწამა. მაკარტიმ გაიხსენა, რომ სმითს ოდესღაც შეუქია თავისი თანამშრომელი როგორც სამშობლოს ერთგული დიპლომატიმაშინ, როდესაც მაკარტი ამ პიროვნებას აქტიურად დებდა ბრალს პროკომუნისტურ განწყობილებაში. შესაბამისად, მაკარტის არ უნდოდა სმითის სახელმწიფო მდივნის მოადგილედ დანიშვნა.

შემდეგ მაკარტიმ პროფესორი, ჰარვარდის უნივერსიტეტის პრეზიდენტი ჯეიმს კონანტი დაიწუნა, როცა ეიზენჰაუერმა მისი დანიშვნა მოინდომა გერმანიაში მაღალ დიპლომატიურ თანამდებობაზე. მაკარტიმ გაიხსენა, რომ კონანტმა თავის დროზე განაცხადა, ჰარვარდის უნივერსიტეტში კომუნისტები არ არიანო. მაკარტის აზრით, ამის მთქმელი წითელი თუ არა, მინუმ ვარდისფერი მაინც იქნებოდა. ამ საქმის მოგვარება პრეზიდენტმა ასევე ულტრაკონსერვატორ რიჩარდ ნიქსონს დაავალა, რომელმაც დაარწმუნა მაკარტი არ გაენია დიდი წინააღმდეგობა ამ კანდიდატურისთვის. სხვათა შორის, ეს ამოცანა არ იყო ნიქსონისთვის უცხო, სწორედ იგი აგვარებდა კონფლიქტს პრეზიდენტსა და მაკარტის შორის, ორივეს ცალ-ცალკე უსაბუთებდა ოპონენტის მნიშვნელობას კომუნიზმის დამარცხებისთვის.

როდესაც პრეზიდენტმა ამერიკის ელჩად საბჭოთა კავშირში ჩარლზ ბოჰლენის დანიშვნა განიზრახა, მაკარტი მეტად აღშფოთდა. ჯერ ერთი არ მოსწონდა, რომ ბოჰლენი კარიერული დიპლომატი იყო, ეს ხალხი კი მას განსაკუთრებით სძულდა. ამას ისიც ემატებოდა რომ ბოჰლენი ულტრაკონსერვატორებისთვის მიუღებელი იალტის კონფერენციის მონაწილე იყო (აქ იგი ეიზენჰაუერს უწევდა თარჯიმნობას) და არც კიცხავდა ამ კონფერენციის შედეგებს. ამ

ბრალდებებს მაკარტიმ დაუმატა ეჭვები ბოჰლენის ე.წ. პირად ცხოვრებაზე, რაც, მაშინ გავრცელებული ტერმინოლოგიით ჰომოსექსუალიზმის დაბრალებას ნიშნავდა, თუმცა ეს არ დადასტურდა. მაგრამ სენატმა მხოლოდ ოთხდღიანი განიხილვის შემდეგ დაამტკიცა მისი კანდიდატურა. თუმცა რესპუბლიკელმა ულტრაკონსერვატორებმა, მაგალითად ბარი გოლდუოტერმა სახით, არ მისცეს მას ხმა.

სხვათა შორის, არსებული ანტიკომუნისტური განწყობილებები, რომლებიც რიგ შემთხვევაში ანტილიბერალიზმში გადაიზრდა, რესპუბლიკელებმა საკმაოდ კარგად გამოიყენეს ყველა დონის დანესებულებებიდან დემოკრატების გამოსაძევებლად. 1952 წლის რესპუბლიკელთა კონგრესზე მაკარტიმ დემოკრატთა მმართველობას პირდაპირ უწოდა ოცნლიანი ღალატის პერიოდი. იმავე კონვენტზე კი ვიცე-პრეზიდენტოპის კანდიდატმა რიჩარდ ნიქსონმა ბრალი დასდო დემოკრატებს, რომ მათ ვერაფერი დაუპირისპირეს ამერიკაში არსებულ მეხუთე კოლონას და კომუნისტებით აავსეს უმაღლესი თანამდებობები. [15, 86]

ეიზენჰაუერმა ამერიკისადმი ლოიალურობის კრიტერიუმში, რომელსაც მაკარტი ქადაგებდა, უსაფრთხოების კრიტერიუმით შეცვალა და აღნიშნა, რომ თანამადებობებზე ახლად დანიშნულ ადამიანებს, კაბინეტის წევრების ჩათვლით, უნდა გაეცლოთ ფედერალური საგამოძიებო ბიუროს შემოწმება. ერთ-ერთი არგუმენტი ამ ახალი მიდგომის სასარგებლოდ ის იყო, რომ, მაგალითად, ლოთი ან ჰომოსექსუალისტი შეიძლება სამშობლოს ერთგული ყოფილიყო, მაგრამ ასეთი პრობლემების გამო ადვილი შესაძლებელი იქნებოდა მისი დაშანტაჟება, იგივე უცხოეთის დაზვერვის მიერ და ა.შ. ამ საბაბით რესპუბლიკელებმა 1456 დემოკრატი ჩამოიცილეს ფედერალური სამსახურებიდან, თუმცა არც ერთის კომუნისტობა არ დადასტურდა. [11, 735]

მაკარტიტებმა აქტიურად შეუტყეს ჰოლივუდსაც და მას პროკომუნისტური ფილმების შექმნაში დასდეს ბრალი. აღსანიშნავია, რომ ამ ასპექტში ანტისემიტიზმის სულისკვეთებაც გამოჩნდა, ვინაიდან ჰოლივუდის პროდიუსერთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ებრაული წარმოშობის ამერიკელები იყვნენ. თუმცა ეს დაპირისპირება ჰოლივუდის მიმართ ჯერ კიდევ ომის დროს დაიწყო წარმომადგენელთა პალატაში ანტიამერიკული ქმედებების შემსწავლელი კომიტეტის მიერ და აქ პირადად მაკარტი, ალბათ, შედარებით ნაკლებად იყო ჩართული.

ანტიკომუნისტური საქმიანობის წინააღმდეგ გაჩაღებულ ბრძოლაში აქტიურად იყო ჩართული ისეთი ორგანიზაციები, როგორც ამერიკული ლეგიონი, ვაჭრობის პალატა და შედარებით პატარა პატრიოტული ორგანიზაციები, როგორც ამერიკის რევოლუციის ქალიშვილები, კოლუმბის რაინდები, კათოლიკე ომის ვეტერანები, პოლონურ-ამერიკული კონგრესი.

1953 წელს ამერიკული ატომური ბომბის შემქმნელი რობერტ ოპენჰაიმერიც ჩამოაცილეს გასაიდუმლოებულ სამეცნიერო კვლევებს. მართალია, სპეციალურმა გამოძიებამ ვერ დაამტკიცა მისი ანტიამერიკულობა, მაგრამ ბევრის თვალში მაინც არასაიმედო კაცად იქცა. თუმცა, მოგვიანებით, ჯერ ჯონ კენედიმ, შემდეგ კი ლინდონ ჯონსონმა სხვადასხვა ჯილდოთი სცადეს როგორმე გაეხადებინათ მის მიმართ გამოჩენილი უსამართლობა.

მაკარტიზმის პოლიტიკის შედეგად დაიწყო ამერიკის საგარეო საინფორმაციო სააგენტოების შემოწმებაც. განსაკუთრებით შეუტყის „ამერიკის ხმას“. მაკარტი აღნიშნავდა, რომ ამ სააგენტოების მიერ საზღვარგარეთ ამერიკის პროპაგანდის მიზნით გავრცელებული ლიტერატურის ნაწილი საერთოდ ანტიამერიკული და კომუნისტური იყო. მან ისეთი ცნობილი ისტორიკოსიც კი გააკრიტიკა როგორც იყო სახელმწიფო მდივნის დალესის ნათესავი ფოსტერ რი დალესი. საქმე იქამდესაც კი მივიდა რომ მსგავსი წიგნები არა მარტო ამოიღეს ბიბლიოთეკებიდან, არამედ ზოგჯერ საჯაროდაც დაწვეს, რაც უკვე მეტისმეტი იყო.

თუმცა, ეიზენჰაუერი ერიდებოდა მაკარტის სახელის ხსენებას იმ საბაბით, რომ ზედმეტი რეკლმა არ გაენია მისთვის, მაგრამ ამ შემთხვევაში გაჩუმება აღარ მოინდომა და 1953 წლის 14 ივნისს დარტმუტის კოლეჯში გამოსვლისას აღნიშნა – „არ უნდა შევუერთდეთ წიგნების დამწველებს, ნუ ჩავთვლით, რომ ფაქტებისა და მოწმობების მიჩქმალვით თვით ბრალეულობას დავფარავთ. ნუ შეგეშინდებათ ბიბლიოთეკებში წასვლის და ყოველი წიგნის ნაკითხვის“. [5, 83] „როგორ უნდა დავამარცხოვო კომუნიზმი, თუ არ გვეცოდინება რა არის ეს. რას ასწავლის ეს მოძღვრება, რატომ აქვს მას ასეთი გავლენა ადამიანებზე. ჩვენ მას რაღაც უკეთესით უნდა ვებრძოლოთ. არ უნდა ვეცადოდ დავუმალოთ ეს ჩვენ ხალხს, ეს ხალხი ამერიკის ნაწილია და თუ ისინი ისე ფიქრობენ, რომ ეწინააღმდეგებიან ჩვენს იდეებს მათ აქვთ უფლება გააჩნდეთ ასეთი აზრები. . . . ეს ეჭვგარეშეა, თორემ ეს აღარ იქნება ამერიკა.“ [10, 253] სტუდენტები თანხმდებოდნენ რომ კომუნიზმის შესწავლა საჭიროა, მაგრამ

ზოგიერთი იმასაც ამატებდა, ამის შესახებ უნივერსიტეტში საუბარი არცთუ უსაფრთხოაო.[10, 259.]

პრეზიდენტის ამ გამოსვლას დიდი აჟიოტაჟი მოჰყვა. ბევრს ეგონა, რომ ეს ბოლოს და ბოლოს, მაკარტიზმის წინააღმდეგ გადადგმული გადამწყვეტი ნაბიჯი იყო და მეორე დღეს სახელმწიფო მდივანს დაუსვეს კითხვები ამის თაობაზე. მან აღიარა, რომ წიგნებს ნვავენენ, მაგრამ ეს წიგნები ამ ბიბლიოთეკების ორი მილიონი წიგნის მცირე ნაწილი არისო. როდესაც მას ჰკითხეს, პრეზიდენტის კრიტიკა ასეთი დამოკიდებულების დასასრულს ხომ არ ნიშნავსო, მან უხეშად გადაიტანა საუბარი სხვა თემაზე. თავად ეიზენჰაუერსაც რამდენიმე კვირის მანძილზე აწუხებდნენ ამ კითხვებით. 17 ივნისს მას ჰკითხეს, ნიშნავდა თუ არა მისი სიტყვები მაკარტის კრიტიკას. მან თავი აარიდა პირდაპირ პასუხს და თქვა, რომ პერსონალიზებზე საუბარს არ აპირებდა. თუმცა კიდევ დაადასტურა, რომ წიგნების დაწვის წინააღმდეგი იყო და საერთოდ სახელმწიფო დეპარტამენტი ისე მოიქცევა, როგორც მას სურს და ისე მოიცილებს ამ წიგნებს, როგორც მას ესიამოვნება. შემდეგ პრესკონფერენციაზე კი ვერ გაიხსენა, რომ ასეთი რამ ეთქვა, სახელმწიფო დეპარტამენტის შესახებ. თუმცაორ-სამ კვირაში ეს თემა ნელ-ნელა ჩაცხრა.[10, 253-255]

საინტერესო დოკუმენტი მოვიძიეთ პრეზიდენტ ეიზენჰაუერის ქალაქებში – შეერთებული შტატების საინფორმაციო სააგენტოს ადმინისტრატორი რობერტ ლ. ჯონსონი 1953 წლის 29 ივლისს თავისებურ პატაკს აბარებდა პრეზიდენტს ამ სააგენტოს საქმიანობაზე. ანტიკომუნისტური ლიტერატურის გავრცელების თაობაზე აღნიშნა, რომ სააგენტოს ამ ასპექტში წარმატებებიცა და ხარვეზებიც ჰქონდა. ისიც მიუთითა, რომ წარმატებები ამ სფეროში ეფუძნებოდა პრეზიდენტის გამოსვლას 1953 წლის 16 აპრილს. „ჩვენ შევიმუშავეთ სპეციალური კრიტერიუმები იმ ლიტერატურის შერჩევისთვის, რომელიც, ერთი მხრივ, არ ლაღატობდა ჩვენ დემოკრატიულ ტრადიციებს და მეორე მხრივ, ითვალისწინებდა ამ ლიტერატურის უცხოეთში მყოფ ამერიკულ ბიბლიოთეკებში განთავსების სპეციალურ მიზნებსაც. აღნიშნა, რომ 1948 წლიდან 129 ანტიკომუნისტური ავტორის 148 დასახელების 16 736 ცალი წიგნი შეიძინეს ამ ბიბლიოთეკებისათვის. 44 ნაშრომი ითარგმნა, ამ ბიბლიოთეკებში გავრცელდა ამერიკის მთავრობის 30 დოკუმენტი კომუნისმის შესახებ.[2]

შეერთებული შტატების საინფორმაციო სააგენტო შეიქმნა 1953 წლის 1 აგვისტოს ეიზენჰაუერის ინიციატივით მანამდე არსებული სხვადასხვა საინფორმაციო თუ პროპაგანდისტული სტრუქტურების საფუძველზე. ამავე წლის 10 ნოემბერს იგი შეხვდა სააგენტოს თანამშრომლებს და სააგენტოს საქმიანობის საკუთარი ხედვა გაუზიარა. პრეზიდენტმა აღნიშნა, რომ სააგენტომ სხვა ერებს უნდა გააცნოს ამერიკის ჭეშმარიტი სახე და სულიერება, მაგრამ თავად სააგენტოს თანამშრომლებმაც კარგად უნდა იცოდნენ, თუ რას ნიშნავს ამერიკა. პრეზიდენტმა ცივი ომიცა და ტოტალიტარიზმთან ღია დაპირისპირებაც გაიხსენა.[1, 753-755]

ამ იდეოლოგიურ ბრძოლაში იყო საინტერესო კუროზებიც. ანტიკომუნისტების ტალღაზე ინდიანას შტატის სახელმძღვანელოთა კომიტეტის წევრმა ქალბატონმა უაიტმა საჩივარი წამოაყენა, რომ კომუნისტთა დირექტივების საფუძველზე განათლების სფეროში განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა მოთხრობებს რობინ ჰუდის შესახებ, ვინაიდან იგი მდიდრებს ართმევდა და ღარიბებს ურიგებდა. ეს კი საკითხისადმი კომუნისტური დამოკიდებულება იყო და ვნებდა კანონიერებასა და წესრიგს.[10, 258]²⁹ როდესაც მაკარტიზმის მოთხოვნით სახელწიფო დეპარტამენტმა საზღვარგარეთ მყოფი ბიბლიოთეკებიდან 40 დასახელების წიგნი ამოიღო, მათ შორის იყო თომას ჯეფერსონის ნაშრომთა კრებული თომას ფონერის რედაქციით და მწერალ ლილიან ჰელმანის წიგნი „ბავშვთა საათი“.[16, 431]

საბოლოოდ, მაკარტიმ უკვე მეტისმეტი გააკეთა და მის შეჩერება იყო საჭირო. მან არა მარტო კომუნისტებს შეუტია, რაც ამერიკელთა უმრავლესობისათვის სრულიად მისაღები იყო, არამედ ლიბერალებსაც, თანაც ლიბერალიზმის დოზის განურჩევლად. ამასთანვე, მაკარტიზმი იმ დროისათვის ლიბერალებსა და კონსერვატორებს შორის წარმოქმნილ კავშირსაც დაემუქრა. ნუ დავივიწყებთ, რომ თავად ეიზენჰაუერიც აღარ უარყოფდა „ახალი კურსის“ მემკვიდრეობას. ანუ მაკარტიმ ყველას და ყველაფერს შეუტია, შეიძლება ითქვას, იგი ცოფიანი ძალლივით ყველას უყეფდა და კბენდა კიდევ. შესაბამისად, სულ უფრო მეტი ადამიანი თხოვდა ეიზენჰაუერს უფრო აქტიურად დაპირისპირებოდა მას. მაგრამ პრეზიდენტი მაკარტის პერსონის ოფიციალურ იგნორირებას არჩევდა – „მას რეკლამა სჭირდება და მე რომ ვახსენო, ეს მისი საუკეთესო რეკლამა იქნება“. თუმცა პირად საუბრებში უხეშად ლანძღვდა მას.

მაგრამ, როდესაც 1954 წლის დასაწყისში მაკარტი უკვე არმისაც მიადგა და იქ, დამსახურებულ გენერლებში, დაიწყო კომუნისტების „აღმოჩენა“ ეიზენჰაუერის მოთმინების ფიალაც აივსო. მრავალი ჯილდოს მფლობელ ბრიგადის გენერალ რალფ ცვიკერს მაკარტიმ ისიც აკადრა, „ამ ფორმას არცხვენთ... კომუნისტებს ეფარებით და ოფიცრობას არ იმსახურებთ“ ბოლოს ექვსკვირიანი მოსმენის დროს სენატში, რომელიც ტელევიზიითაც გადაიცემოდა მაკარტის შეურაცყოფებითა და უსამართლო ბრალდებებით აღშფოთებულმა მოპასუხებე უთხრა – „თქვენ ღირსების და პატიოსნების გრძნობა არ გაგაჩნიათ“.

1954 წლისთვის მაკარტის მეთოდებმა თითქმის სავსებით ამოწურა საკუთარი შესაძლებლობანი როგორც ქვეყნის შიგნით ასევე მის გარეთაც. ისეთი ულტრაკონსერვატორიც კი, როგორიც ვიცე-პრეზიდენტი რიჩარდ ნიქსონი იყო, იხსენებდა, რომ მაკარტის უკვე ზიანი მეტი მოჰქონდა, ვიდრე სიკეთე. [13,121]

საბოლოოდ, ერთი მხრივ, ეიზენჰაუერის მიერ ნაქეზებულმა და, მეორე მხრივ, მაკარტისაგან თავადაც თავმოებურებულმა სენატორებმა სპეციალური კომისიის მუშაობის შედეგად 1954 წლის 2 დეკემბერს უნდობლობა გამოუცხადეს მას 67 ხმით 22 წინააღმდეგ და ე.წ. „გაკიცხვის რეზოლუცია“ მიიღეს. ბუნებრივია, ეს გაკიცხვა ანტიკომუნიზმის გამო არ მომხდარა, არამედ კონგრესისადმი უპატივცემულობის საბაბით. შედეგად მაკარტი მართლაც ჩამოცილდა აქტიურ პოლიტიკას, ხოლო 1957 წლის 2 მაისს გარდაიცვალა კიდევც.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ მაკარტი ლიბერალურ ინტელიგენციას უტევდა, რომელმაც მას ეს არ აპატია და მთელი თავისი გავლენა და ცოდნა გამოიყენა შემდგომში მისი საკმაოდ საფუძვლიანი დისკრედიტაციისათვის. საბოლოოდ, მაკარტიზმი, მიუხედავად აშკარად ოდიოზური მახასიათებლებისა, მეტად რთული მოვლენა აღმოჩნდა. ერთი მხრივ, მან გაამახვილა ამერიკის საზოგადოების ყურადღება კომუნისტური საფრთხისადმი, რომელიც მართლაც მეტად სერიოზული იყო, თუმცა ბევრ ამერიკელს იგი ასეთად არ მიაჩნდა. როგორც ამერიკელი ისტორიკოსი რობერტ გრიფიტსი აღნიშნავდა, 1953 წელს გამოკითხულთა მხოლოდ ერთი პროცენტი მიიჩნევდა კომუნიზმს მთავარ პრობლემად, მაგრამ მალე კომუნიზმის საშიშროებისადმი ყურადღება 1 დან 6 პროცენტამდე გაიზარდა, ხოლო ზოგადი საერთაშორისო პრობლემებისადმი კი კი 8-დან 30 პროცენტამდე.[4, 65]

ამავე დროს, თავად მაკარტი ამერიკაში უკვე არსებული ანტი-კომუნისტური განწყობის გამოვლინება იყო და არა მისი შემქმნელი. უბრალოდ მისმა დემაგოგიის არაჩვეულებრივმა ნიჭმა კიდევ უფრო გაამძაფრა ეს სულისკვეთება. ასე რომ, გარკვეულ ეტაპზე მან, ალბათ, პოზიტიური როლიც კი ითამაშა ამერიკისთვის. მაგრამ ამერიკის დემოკრატიის დაცვის საბაბით, მან თავად დაიწყო ანტიდემოკრატიული მეთოდების გამოყენება. ხშირად ყოველად დაუსაბუთებელი ბრალდებები მეტად დამამცირებელ ფორმაში სრულიად მიუღებელი ხდებოდა. მაკარტიზმი ამკარად ბლალავდა ამერიკელთა კონსტიტუციურ უფლებებს სიტყვის თავისუფლების სფეროში და არც უდანაშაულობის პრეზუმპციას აქცევდა ყურადღებას, რის შედეგადაც მრავალი პატიოსანი ამერიკელის რეპუტაცია და, შესაბამისად, მათი ადგილი საზოგადოებაში შეარყია. თავისუფალი სამყაროს დაცვის მიზნით მან თავად თავისუფალი სამყაროს იდეალები და ფუძემდებლური პრინციპები დააყენა კითხვის ქვეშ, რომლებიც, სხვასთან ერთად, კომუნიზმისადმი სიმპათიის უფლებასაც შეიცავდა. ასე ვთქვათ, სწეულებას თავად ჯანმრთელობისთვის მეტად სახიფათო წამლით კურნავდა. ამას ზიანი მოჰქონდა არა მარტო შიდა პოლიტიკაში, არამედ ცუდად აღიქმებოდა საერთაშორისო ასპარეზზეც, ისევე მაგალითად, როგორც რასიზმის პრობლემა. ის ფაქტი, რომ კომუნისტურ რეჟიმებთან შედარებით მაკარტიზმი არც ისე სასტიკი მოვლენა იყო, ვერ ანუგეშებდა იყო თომას ჯეფერსონის იდეალებზე გაზრდილი ადამიანებისთვის, მით უმეტეს, რომ უღმერთო კომუნიზმი საერთოდ არავითარ მორალურ-ეთიკურ ფასეულობებს არ ექვემდებარებოდა.

მაკარტიზმი მკვეთრად ასახავს კლასიკურ კითხვას, თუ რამდენად შეიძლება ეროვნული უსაფრთხოების მიზნით დემოკრატიის ფუძემდებლური პრინციპების გადახედვა. ეს საკითხი განსაკუთრებული სიმწვავეით დადგა 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერორისტული აქტის შემდეგ, როდესაც იმავე წლის 26 ოქტომბერს ამერიკაში მიიღეს ე.წ. პატრიოტული აქტი, რომელიც, გარკვეულწილად, ზღუდავს ამერიკელთა თავისუფლებას და საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლის საბაბით სამთავრობო სააგენტოებს ამერიკელთა პირადი ცხოვრების შემონმების უფლებას აძლევს. როგორც ჩიკაგოს უნივერსიტეტის პროფესორი ჯოფრი სტოუნი წერდა „ჩიკაგო ტრიბიუნში“ 2004 წლის 18 ოქტომბერს, ჯორჯ ბუში და დიკ ჩეინი ამ საფრთხის იდეოლოგიას საპრეზიდენტო კამპანიაშიც იყენებდნენ დემოკრატი კანდიდატის ჯონ კერის წინააღმდეგ.[16] ასევე აკრიტიკებს მსგავს შეხედულებებს ლიბერალურ ჟურნალ „ნიუშენში“ ჯორ-

ჯთაუნის უნივერსიტეტის პროფესორი დევიდ კოული სტატიაში „ეროვნული უსაფრთხოების სახელმწიფო.“[17] მსგავსი მოსაზრებების სიუხვე კიდევ ერთხელ ასაბუთებს ამ პრობლემის სირთულესა და აქტუალობას და ეს ურთულესი დილემა დემოკრატიისა და უსაფრთხოების ინტერესებს შორის დღესაც და ალბათ მომავალშიც უდიდესი კამათის მიზეზი იქნება.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. Public Papers of the Presidents of the United States. Dwight D Eisenhower, 1953, Containing the Public Messages, Speeches, and Statements of the President., US Government Printing Office, 1960..
2. Dwight Eisenhower Papers, Manuscript Division, Library of Congress, Washington D.C., 1997, Reel 18.
3. The Annals of America, v. 17, 1950-1960, Enciclopaedia Britannica, Inc., Chicago, London, 1976.
4. *A History of our Time, Readings on Postwar America*, Edited by William H. Chafe and Harvard Sitkoff, N.Y., Oxford, Oxford University Press, 1991.
5. Ambrose Stephen E, *Eisenhower, vol. II, The President*, A Touchstone Book, Published by Simon and Shuster, Inc. N.Y., 1984.
6. Burk Robert F., *Dwight D. Eisenhower., Hero and Politician.*, Twayne Publishers. Boston A Division of G. K. Hall & Co. 1986.
7. Divine R.A., Breen T. H., Frederickson G. M., Williams R. H., *America Past and Present*, vol II, Harper Collins College Publishers, 1995.
8. Dubofsky M., Dulles F.R, *Labor in America , History*, Harlan Davidson Inc., Wheeling, Illinois, 60090-6000, 2004.
9. Gentry Court, *J. Edgar Hoover the Man and the Secrets*, W.W. Norton & Company, N.Y., London, 1991.
10. Goldman Eric F., *The Crucial Decade – And After, America ,1945-1960*, Vintage Books A. Division of Random House, N.Y., 1960.
11. Jordan W. D. , Litwak L., Hofstader R., Miller W., Aaron D., *The United States*, Prentice-Hall Inc., Englewood Cliffs, N.Y., 1987.
12. Pach, Chester J. Jr., Richardson Elmo, *The Presidency of Dwight D. Eisenhower*, University Press of Kansas, Lawrence, Kansas, 1991.
13. Parmet Herbert S., *Richard Nixon and his America*, Konecky&Konecky, N.Y., N.Y., 1990.

14. Patterson James T., *Grand Expectations. The United States, 1945-1974*, Oxford University Press, N.Y., Oxford, 1996.
15. Witner Lawrence S, *Cold War America , From Hiroshima to Watergate*, Holt, Reinhart and Winston, Inc, 1978.
16. Zinn Howard, *A People's History of the United States, 1692-Present*, Perennial Classics, 2003.
17. <http://www.law.uchicago.edu/news/stone-mccarthyism.html>
18. <http://www.thenation.com/doc/20011217/cole>
19. История США, Т. 4, 1945-1980, Изд.Наука, Москва, 1987.

Vasil Kacharava

*Ph. Doctor, Professor of the Ivane Javakishvili
Tbilisi State University and International Black
Sea University*

McCarthyism in America of 1950s

Summary

McCarthyism is one of the most dramatic occurrences in the 1950s, because to which the human rights were seriously abused under the pretext of struggling against the communism. Joseph McCarthy himself, who in 1954 according to the Gallop questionnaire received 50% of the people's support, was not the creator, but rather the spearhead of the already anti-communist wave in the US. It was just his extraordinary talent of demagogy that aggravated these sentiments. By alarming Americans he might have played a relatively positive role for the security of his country, but in order to defend American way of life he used antidemocratic methods. In most cases groundless charges were humiliating and unacceptable. McCarthyism obviously abused Americans Constitutional rights of free speech and expression and ignored the presumption of innocence. This tarnished the reputation of many honest Americans and complicated their lives. For the reason of defending the free world he put it's ideals and principles under jeopardy. Ironically these very principles included the right of sympathy to the communist ideas as well. Thus the administered medicine turned more harmful to health than the disease itself.

This proved harmful not only to the internal policy, but had serious political deprecation abroad, like the problem of racism in 1950s. The fact that

compared to the communist's regime McCarthyism wasn't so harsh and severe, was no consolation for the people whose ideal was Thomas Jefferson.

McCarthyism clearly reflects the classical question: how far it is possible to digress from the basic democratic principles for the security reasons. This issue became especially important after the terrorists act of September 11. The Result was the adoption of the so-called Patriotic Act which in some part binds the Americans' freedom and for the reason of struggle against the international terrorism gives the national agencies the right to monitor the Americans' private lives. This fact once again shows that the dilemma of democracy and security probably will long remain a subject for discussions.